

Crna Gora pod budnom pažnjom Đukanovića i EU

Sažetak:

Promjene u Crnoj Gori se odvijaju sporo, teško i nevoljno. Činjenica da je na mjestu predsjednika Vlade Igor Lukšić još uvijek je manje značajna od činjenice da Milo Đukanović nije predsjednik Vlade, ali je njegov politički uticaj i značaj najveći u zemlji.

Novi premijer je uspostavio praksu komunikacije i saradnje sa opozicijom, nevladinim akterima i drugim društvenim subjektima. Takođe, pokazao je novi politički senzibilitet za rješavanje društvenih problema, drugačiji pristup i metode u radu. Ipak, njegov premijerski angažman još uvijek je u sjenci Đukanovića. Uz ovakvu dinamiku nejasno je da li Lukšić uopšte ima namjeru da postigne određeni stepen autonomije u odlučivanju kao i kada bi se tako nešto uopšte moglo očekivati.

Proces evropskih integracija, odnosno politika uslovljavanja, ključni je faktor ubrzavanja reformi. Bez snažnog uticaja međunarodne zajednice (EU i SAD), u sinergiji sa osnaživanjem uloge nezavisnih i profesionalnih medija i NVO, reforme čiju dinamiku bi diktirala samo Vlada bile bi osuđene na stagnaciju. To pokazuje intenzitet reformskih zahvata koji je postignut, iako uglavnom u sferi pravnih promjena, u izuzetno kratkom periodu pod pritiskom obaveze ispunjavanja sedam preporuka Evropske komisije.

Dugogodišnji kontinuitet iste vlasti je izbrisao liniju između države i dominantne političke partije DPS, pa uobičajene institucije, norme i prakse ne funkcionišu ili daju slabe rezultate u decenijski zamrznutom političkom kontekstu. Ovaj zaključak je najvidljiviji u (slabim rezultatima u) oblasti borbe protiv visoke korupcije i razvoja profesionalne javne uprave - oblastima koje najsnažnije utemeljuju političku elitu.

Krupne odluke od značaja za dalji ekonomski razvoj Crne Gore i dalje se donose sporo ili se uopšte ne donose, a Vlada nije uspijevala da za svoje predloge pridobije podršku javnosti i raširi uvjerenje u transparentnost i odgovornost procesa koje vodi.

Postoji značajna unutarpartijska dinamika u DPS-u koja za posljedicu ima određeni stepen udaljavanja između Đukanovića s jedne, i Marovića i Vujanovića s druge strane. Dok je na površini vidljiva razlika u stavovima o identitetskim pitanjima, gdje se Ranko Krivokapić, predsjednik SDP-a, pojavljuje kao eksplicitni tumač politike samog predsjednika DPS-a, dotle su unutrašnje (interesne) pukotine sve više takve da na srednji rok ugrožavaju monolitnost DPS-a.

Dok u dijelu javnosti postoji očekivanje da će DPS uskoro zahvatiti proces raslojavanja u vrhu rukovodstva, još uvijek je rano govoriti o podjelama i cijepanju partije, iako je gotovo izvjesno da će do određenih modifikacija u partiji doći u relativno skorijem periodu.

Opozicija i dalje ne čini značajne organizacione i strateške korake na unapređenju svojih kapaciteta. Rezultati istraživanja javnog mnjenja govore o pozitivnom trendu rasta DPS-a, i slabom opadanju opozicije, uz značajan rast apstinencije.

Parlamentarni izbori će se moguće organizovati na jesen 2012, a njihovo ranije organizovanje ne bi bilo u korist zahtjevnog šestomjesečnog perioda monitoringa Evropske komisije u susret konačnom otpočinjanju pregovora sa EU.

Đukanovićev(i) mandat(i)

Posmatrajući kontinuitet vlasti u državama nastalim na prostoru bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), jedino u Crnoj Gori nije došlo do demokratske smjene vlasti od uvođenja višestranačkog sistema do danas. Centralna figura političke strukture na vlasti je bio Milo Đukanović kroz pet premijerskih i jedan predsjednički mandat.¹ Uprkos brojnim i ozbiljnim optužbama o povezanosti sa slučajevima korupcije i organizovanog kriminala,² Đukanović je opstajao na vlasti zahvaljujući moći retoričke transformacije, liderskom duhu i, u tom smjeru, uspješnom rukovođenju partijom, te nesmanjenoj želji za vladanjem. Apsolutna vlast negativno je uticala na razvoj demokratije i demokratskih institucija. Osim toga, vlast u Crnoj Gori nosi odgovornost i teško breme prouzrokovano politikom koja je vođena u periodu ratnih dešavanja na ovim prostorima.

Gotovo dvadesetogodišnje prisustvo Mila Đukanovića na političkoj sceni Crne Gore obilježile su brojne kontroverze. Političar koji se početkom devedesetih godina prošlog vijeka zalagao za crnogorsko „ostrvo komunizma“ nasuprot evropskim višestranačkim, demokratskim, liberalnim i stremljenjima ka tržišnoj ekonomiji, „transformisao“ se od poklonika i sljedbenika politike Slobodana Miloševića najprije u njegovog najžešćeg oponenta i političkog protivnika te miljenika Zapada, a potom i u lidera suverenističkog bloka čije su predizborne i referendumske poruke izazivale neku vrstu „identifikacijske groznice“ kod crnogorskih građana. Tolikih razmjera da su pojedini slojevi društva poistovjećivali samu državu sa njegovom ličnošću.

Politički zaokret u politici Đukanovića u odnosu na Miloševića velikim dijelom je bio uslovljen distanciranjem Zapada od politike srpskog lidera, te pravovremenim prepoznavanjem pogubnosti njegove nacionalističke politike. Ovo distanciranje 1997. godine označilo je i ključne preokrete (ali i podjele) u Crnoj Gori. Đukanović je stao na čelo „anti-Miloševićevskih snaga“ u Crnoj Gori, a nakon toga i na čelo do tada slabih, independističkih snaga. Taj potez označio je i sukob i raskol u najjačoj crnogorskoj partiji – Demokratskoj partiji socijalista (DPS), u okviru kojeg je Đukanović uspio da pridobije većinu članstva i stekne nova politička savezništva.

Podrška Zapada Đukanoviću trajala sve do demokratskih promjena u Srbiji oktobra 2000. godine, kada počinje da slabi. Rezultat takve politike Zapada je i „Beogradski sporazum“ u koji je Crna Gora ušla nevoljno. Državna zajednica Srbija i Crna Gora je nakon sporazumom „oročenog trogodišnjeg perioda“³ prestala da postoji proglašenjem crnogorske nezavisnosti juna 2006. godine, a na osnovu rezultata referenduma održanog 21. maja 2006. godine. U oktobru iste godine, Đukanović se prvi put povukao sa premijerskog mjesta. Projekat obnove državne nezavisnosti na čijem se čelu nalazio omogućio je premijeru da se sa političke scene povuče sa dijelom zasluga za referendumsku odluku koja je donijeta na miran i demokratski način. Međutim, njegov povratak na mjesto premijera u februaru 2008. godine⁴ je doprinio tome da se ni njegov drugi odlazak sa vlasti ne posmatra kao konačan.

¹ Predsjednik DPS od 1998. godine. Predsjednik Vlade Crne Gore 1991-1993, 1993-1996, 1996-1998, 2003-2006. i 2008-2010. Predsjednik Crne Gore od 1998-2003.

² Najpoznatiji je slučaj šverca cigareta u vezi koga se vodi i sudski proces u Italiji

³ Beogradski sporazum koji je potpisan marta 2003. godine predviđao je da će državna zajednica SiCG biti formirana na vremenski period od tri godine.

⁴ U periodu od maja 2006. do februara 2008. godine na premijerskom mjestu je bio Željko Šturanović koji je svoj odlazak sa tog mjesta obrazložio bolešću. Šturanović je 2009. godine izabran za potpredsjednika Skupštine i tu funkciju obavlja i danas.

Vlada (dis)kontinuiteta?

Odluka Mila Đukanovića da po drugi put napusti državne funkcije u decembru 2010. godine, u javnosti je objašnjavana različitim razlozima. Sam Đukanović je ustvrdio u najavama povlačenja kako ono “može biti blagotvorno za dalji tempo političke demokratizacije u Crnoj Gori”,⁵ dok su neke opozicione stranke i analitičari smatrali da se povukao „pod pritiskom međunarodne zajednice“.

Vlada novog premijera izabrana krajem 2010. godine različita je od prethodne utoliko što je čine šest novih ministara. Sloboda premijera u personalnom izboru sastava nove Vlade vidljiva je u činjenici da je nekoliko ministara imenovano iz kruga njegovih prepoznatljivo bliskih saradnika.⁶ Međutim, dugogodišnji saradnici Đukanovića imenovani su na dvije važne funkcije. Milan Roćen⁷ je ostao na čelu Ministarstva za vanjske poslove kome je pridodat i resor evropskih integracija. Takođe, Duško Marković imenovan je za potpredsjednika Vlade za politički sistem, unutrašnju i spoljnu politiku u Lukšićevom kabinetu. Temeljna priprema imenovanja ranijeg⁸ direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost (ANB) najprije za ministra bez portfelja i na kraju za potpredsjednika pokazala je tendenciju da se nova Vlada ojača iskusnim kadrovima uz nešto podmlađenu garnituru ministara.

Igor Lukšić je na premijersko mjesto došao bez tereta odgovornosti za ratna dešavanja sa početka devedesetih zbog svoje mladosti, ali sa neophodnim iskustvom koje je stekao na mjestima ministra finansija tokom dva saziva i potpredsjednika Vlade. Lukšić posjeduje politički profil koji se bitno razlikuje od njegovog prethodnika kao i način rada u okviru kojeg otvorenost ima primat. Otuda je važna prednost personalno Lukšića i nove Vlade veća otvorenost prema opoziciji, te umjerena nekonfliktna komunikacija sa opozicionim liderima. Bez obzira na očigledne namjere da na taj način dodatno utiču na željeno distanciranje Lukšića od Đukanovića, opozicioni lideri Milić,⁹ Medojević¹⁰ i Mandić,¹¹ su često na sopstvenu inicijativu imali sastanke sa Lukšićem, na taj način zajednički podstičući atmosferu tolerancije i dogovora. Takva situacija, u vrijeme Đukanovića nije bila realna, uglavnom zbog decenijskog nasljeđa loših političkih i ličnih odnosa.

Ovu otvorenost pratile su i konsultacije sa predstavnicima nevladinog sektora, sindikata, medija i vjerskih zajednica koje održane dva puta i to u januaru i aprilu mjesecu, ali nisu nastavljene u narednom periodu.

Dok je značajnije veća otvorenost samog kabineta premijera prema različitim društvenim subjektima više manje prisutna tokom cijelog dosadašnjeg mandata, dotle je Đukanović u svojim relativno rijetkim javnim istupima odašiljao poruke sa izrazitim nabojem i tenzijom usmjerenim prema političkim protivnicima, pojedinim medijima i nevladinim organizacijama optužujući ih za opstrukciju evropskog puta Crne Gore. „Sve to skupa govori da je riječ o prilično nedoraslim političkim osobama, ja bih rekao političkim miševima, kojima je potrebna, prije svega deratizacija, umjesto sanaderizacije.”¹³

5 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/216343/Milo-Djukanovic-Razmislim-o-povlacenju-sa-funkcija>

6 Milorad Katnić – ministar finansija; Vladimir Kavarić – ministar ekonomije

7 Milan Roćen - spoljno-politički savjetnik premijera 1997-1998; savjetnik Predsjednika Crne Gore (M.Đukanovića) 1998-2003; glavni politički savjetnik premijera Crne Gore 2003. i 2006. godine

8 1997-2010

9 Predsjednik Socijalističke narodne partije (SNP)

10 Predsjednik Pokreta za promjene (PZP)

11 Predsjednik Nove srpske demokratije (NOVA)

12 U vrijeme pisanja ovog izvještaja – kraj decembra 2011. godine

13 Dnevni list Vijesti, 23. 11. 2011, dostupno na: <http://www.vijesti.me/vijesti/dukanovic-politickim-misevima-treba-deratizacija-clanak-48353>

Skupština Crne Gore usvojila je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju sukoba interesa u julu. Najznačajnije novine uključuju proširenje definicije javnog funkcionera, i odredbu da poslanici tj. predstavnici izabrani na neposrednim izborima ne mogu biti članovi upravnih odbora i direktori javnih preduzeća.

Rasprava o predlogu Zakona je više puta odlagana zbog intenzivnih konsultacija sa predstavnicima Evropske unije a u vezi sa izmjenama pojedinih rješenja. Jedan od problema je, takođe, bila i namjera predlagača da se odloži primjena Zakona.

Iako i prethodni zakonodavni okvir, ali i nove izmjene Zakona, predviđaju različite kaznene odredbe, njihova primjena je u praksi svedena samo na novčano sankcionisanje, pa neprimjena ostalih kaznenih mjera dovodi u pitanje efikasnost cijelog Zakona.

Takođe, problematična je i sama primjena Zakona jer poslanici koji su imali obavezu da se povuku sa jedne od funkcija do 1. novembra to još uvijek nisu uradili.¹²

Nema posebnog razloga za ocjenu kako je Vlada predsjednika Lukšića, u bitnom, Vlada diskontinuiteta. Riječ je, kako i sam predsjednik Vlade kaže, o Vladi kontinuiteta koja je dominantno kreirana od strane DPS-a i utemeljena na istovjetnom izbornom i partijskom programu. Lukšićeva Vlada u tom smislu ima ogroman teret obaveza i značajna ograničenja preuzeta od prethodne Vlade. Iako su transparentnost i odgovornost promovisani kao prioriteta u radu Vlade, naročito iskorak u tom smjeru ne postoji. Naime, i pored početnog opredjeljenja da se sve sjednice Vlade otvore za javnost, građanima je omogućen uvid u transkript/audio zapis samo sa jedne sjednice. Sve ostale sjednice tokom godine bile su zatvorene za javnost.

Uz kvalitetnu komunikaciju sa domaćim i međunarodnim akterima, očekivalo se donošenje važnih odluka, rješavanje tinjajućih konflikata i jasan odgovor na zahtjeve domaće i međunarodne javnosti. Međutim, do toga uglavnom nije došlo. Premda je u nekoliko navrata premijer Lukšić nagovještavao mogućnost kadrovske promjena na nekim rukovodećim mjestima¹⁴, do tih promjena nije došlo što ukazuje na ograničenu moć i autonomiju premijera u odlučivanju o ključnim pitanjima.

Tradicionalno, u crnogorskom društvu politička, prekršajna i disciplinska odgovornost gotovo da ne postoje, a otuda ni odgovornost ministara i drugih javnih funkcionera. Krajem godine ostavku na mjesto direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost (ANB) podnio je Vladan Joković navodeći da je ovo povlačenje „lični čin“. Ubrzo nakon njegove ostavke smijenjen je direktor Uprave policije Veselin Veljović i imenovan za savjetnika Predsjednika Vujanovića za odbranu i bezbjednost. Indicije da su ostavka direktora ANB-a i smjena direktora Uprave policije prouzrokovane aferom „Listing“,¹⁵ za sada su na nivou špekulacija. Međutim, situacija u kojoj se dešavaju ostavke visokih zvaničnika, uz škrta objašnjenja, dok pravi razlozi ostaju skriveni od javnosti nije dobra i neće dovesti do rješavanja sistemskih problema koji opterećuju rad sektora bezbjednosti i odbrane.

Kao potvrda indikacija da je nakon povlačenja Đukanovića, stvarna i pretežna moć značajno više nego ranije skoncentrisana u partiji, donijeta je na Kongresu DPS-a odluka o formiranju novog tijela, Savjeta za praćenje realizacije izbornog programa DPS-a.

Premijer Lukšić je negirao povezanost osnivanja Savjeta sa nadzorom Vlade. „To u svakom slučaju nema nikakve veze sa kontrolom rada Vlade, već zapravo sa objedinjavanjem ljudi koji obavljaju najodgovornije poslove na jednom mjestu, gdje bi svakih pola godine provjeravali da li naša politika koju vodimo ide dobrim tokom i da li rezultati koje ostvarujemo su zadovoljavajući.“¹⁶

Prva sjednica ovog tijela održana je na Cetinju decembra 2011. godine, a osim ministara prisustvovali su joj i pomoćnici ministara iz DPS-a, formalno birani na javnim konkursima, što ukazuje da je malo učinjeno na depolitizaciji državne uprave.

Funkcionisanje vlasti u Crnoj Gori je opterećeno brojnim nedostacima kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou. Tako su npr. opozicioni odbornici u dvije crnogorske opštine (Podgorica i Andrijevica) prešli u „odborničke klupe“ DPS-a obezbjeđujući, na taj način, ovoj partiji neophodnu većinu. Ova „zamjena strana“ obesmišljava izborni proces i dovodi u pitanje legitimnost vlasti u navedenim opštinama.

¹⁴ direktor ZIKS-a

¹⁵ Listinzi razgovora Darka Šarića osumnjičenog za međunarodni šverc preko dvije tone kokaina, koji su sačinjeni u Upravi policije tokom 2010. godine, su, po navodima istrage, dostavljeni zbog međunarodne istrage susjednim državama. Listinzi su naknadno ispravljani i u njih su uključeni premijer Igor Lukšić i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Milan Ročen. Ovi „ispravljani“ listinzi su dospjeli u javnost 4. decembra 2011. godine nakon što ih je objavila dnevna novina „Dan“.

¹⁶ Portal Analitika, 3. 12. 2011. – dostupno na: <http://portalanalitika.me/region-svijet/svijet/44375-prva-sjednica-savjeta-za-praenje-realizacije-izbornog-programa-dps-a.html>

Reformski procesi u Crnoj Gori

Gerald Knaus, direktor Evropske inicijative za stabilnost o borbi protiv organizovanog kriminala kaže: „Sve možete pomno posmatrati na slučaju Hrvatske. Hrvatska je najveća hapšenja u ovoj oblasti realizovala u zadnje dvije godine. Zato bi taj scenario trebalo očekivati i kada su ostale zemlje regiona u pitanju.“¹⁷ Ova činjenica vjerno prati logiku crnogorske vlasti – uradićemo sve što kažete, onda kada budemo morali. Vlast u Crnoj Gori je uvijek sprovodila reforme po principu - mijenjaj onoliko koliko moraš i kad moraš. Zato je i ranije i danas na našoj sceni jedna kombinacija stvarnih reformi i simulacije, gdje je odnos stvarnog i retoričkog određen snagom pritiska koji dolazi iz EU.

Evropska komisija je u preporukama datim Crnoj Gori u oktobru 2010. godine, a u cilju ispunjavanja uslova za početak pregovora za punopravno članstvo u Evropskoj uniji, prepoznala sedam prioriternih oblasti.¹⁸ Pristup po kome su sve aktivnosti i svi napori bili usmjereni na reformisanje ovih oblasti je bio pozitivan u cilju dobijanja (uslovnog) datuma za početak pregovora, ali ispunjavanje ovih obaveza ne predstavlja mjerilo stvarnog napretka u procesu reformisanja društva. Crna Gora je još uvijek polu-konsolidovana demokratija.¹⁹ Dok je nesumnjiv progres učinjen u pogledu usvajanja strateških dokumenata i zakonskih akata, manja pažnja je posvećena njihovom kvalitetu, dok će problemi u implementaciji takvih rješenja tek doći na red.

Najveći napori uloženi su na usaglašavanju izbornog zakona koji je nakon višegodišnjeg odlaganja usvojen u parlamentu u septembru. Zbog toga je u javnosti stvorena slika da je usvajanje ovog Zakona jedina prepreka za dobijanje datuma početka pregovora. Međutim, ocjena Evropskog savjeta sa kraja godine potvrđuje suprotno. Stoga, krajem 2011. godine djelimično unaprijeđeni strateški i zakonodavni okvir nije dovoljan da bi se Crna Gora mogla okarakterisati kao društvo u okviru kojeg je na snazi vladavina prava. Uzimajući u obzir najave iz Evropske komisije da će upravo od Crne Gore započeti nov pristup po kome se u procesu pregovaranja prvo otvaraju najteža poglavlja koja se odnose na vladavinu prava, pravosuđe i ljudska prava ukazuju na to da će reforme morati biti sveobuhvatnije, brže i efikasnije.

Iako je Crna Gora napredovala za tri mjesta na listi Transparency International-a po indeksu percepcije korupcije i sada zauzima 66 mjesto od ukupno 183 zemlje koje su obuhvaćene izvještajem,²¹ korupcija je i dalje jedan od glavnih problema. Potpredsjednik Vlade Marković na novinarsko pitanje o borbi protiv korupcije kaže: „Za razliku od organizovanog kriminala, mislim da smo kod suzbijanja korupcije postigli slabije rezultate i da nam tu tek predstoji naporan rad.“²²

17 Intervju Geralda Knausa dnevnom listu „Pobjeda“, Dostupno na: <http://www.pobjeda.co.me/mobile/citanje.php?id=217908>

18 Unapređenje izbornog zakonodavstva i, s tim u vezi, jačanje kontrolne i zakonodavne funkcije Skupštine; Dovršavanje reforme državne uprave koja uključuje i usvajanje odgovarajućeg zakonodavnog okvira, kao i osnaživanje Uprave za kadrove i Državne revizorske institucije; Jačanje vladavine prava; Unapređenje antikorupcijskog okvira i aktivnosti u pravcu sprovođenja usvojenih mjera; Jačanje borbe protiv organizovanog kriminala; Osnaživanje medijskih sloboda; Sprovođenje propisa koji se tiču zaštite od diskriminacije a u skladu sa evropskim i međunarodnim standardima, uz usvajanje i sprovođenje održive strategije za zatvaranje kampa Konik.

19 *The Democratic Transformation of the Balkans*, EPC Issue Paper, November 2011, p. 4

20 SIGMA Montenegro Assessment 2011, p. 4

21 Izvještaj dostupan na: <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>

22 Intervju potpredsjednika Vlade Duška Markovića dnevnom listu „Pobjeda“, 28. 09. 2011. – Dostupno na: <http://www.pravda.gov.me/press-centar/intervju/108715/INTERJVU-POBJEDI.html>

Usvajanje Strategije reforme javne uprave za period 2011-2016. u martu završen je dug i intenzivan period pripreme ovog strateškog dokumenta tokom kojeg su postojali brojni problemi u koordinaciji aktivnosti rada na Strategiji, kao i u pripremi sadržaja i mjera koje bi trebalo uključiti u njen okvir. Stoga bi se moglo reći da je tekst Strategije u velikoj mjeri određen spoljnim izvorima i rješenjima koja nisu u potpunosti primjenljiva u okviru crnogorskog administrativnog prostora, kao i slabom koordinacijom između ministarstava, a diskutabilna je i održivost ovog dokumenta.²⁰

Šestomjesečni period²³ koji je pred crnogorskim institucijama vlasti trebalo bi da pokaže stvaran napredak u pravcu borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala. „Ažurnost“ institucija kojima je u nadležnosti procesuiranje ovih slučajeva – policije i Tužilašta, trebalo bi da bude bar u onoj mjeri koja je zabilježena u slučaju afere listinga tokom novembra i decembra mjeseca.

Vlast i opozicija - spoljnopolitički prioriteti

Jedno od suštinskih razmimoilaženja političkih partija u Crnoj Gori vezuje se za stav o članstvu u Sjeverno-atlantskoj alijansi (NATO). Dok vladajuća koalicija DPS-SDP, kao i Pokret za promjene,²⁴ u svojim političkim programima podržavaju članstvo u ovoj Alijansi, opozicione SNP,²⁵ i NOVA²⁶ su protiv. Trend podrške članstvu u NATO savezu raste kod crnogorskih građana pa je trenutno po prvi put zabilježen veći procenat stanovništva koji podržava od onog koji je protiv članstva (38 prema 36%).²⁷

Mada u Crnoj Gori postoji opšti konsenzus po pitanju članstva u Evropskoj uniji, u periodu špekulacija da li će Evropska komisija dati „zeleno svjetlo“ i preporučiti Evropskom savjetu da Crnoj Gori dâ datum za otpočinjanje pregovora, opozicija je počela učestalo da optužuje DPS i Vladu za promjenu kursa i antievropsku – evroskeptičnu politiku. Izvjesno je da Vlada i DPS neće napraviti korak unazad jer je upravo proces evropskih integracija i naročito privrženost NATO integracijama najснаžniji garant međunarodne prihvatljivosti ove vlasti i njenih činilaca. DPS kao politički pragmatična struktura neće se „kockati sa svojom sudbinom“ konfrontirajući se sa strateškim ciljevima međunarodne zajednice.

23 Period nakon koga će Evropska komisija dati ocjenu da li je ostvaren stvaran napredak u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala i da li će otpočeti pregovore sa Crnom Gorom o punopravnom članstvu.

24 „Krajnji cilj materijalne modernizacije i osposobljavanja kadrova jeste uključenje u strukturu NATO, postepenim prilagođavanjem kroz Program Partnerstvo za mir“, Program PzP-a, str. 71, Dostupno na: <http://www.promjene.org>

25 SNP smatra da je Partnerstvo za mir optimalan okvir za učešće Crne Gore u međunarodnim bezbjednosnim organizacijama, inicijativama i misijama, Upor: <http://www.snp.co.me/strana.asp?kat=1&id=6157>

26 Upor: internet prezentacija Nove srpske demokratije <http://www.nova.org.me/node/20>

27 CEDEM, decembar 2011.

Dinamika unutar DPS-a

Nakon šestog Kongresa DPS-a u maju 2011. godine naizgled je sve ostalo isto. Za predsjednika partije je ponovo izabran Đukanović, a za potpredsjednike Svetozar Marović i Filip Vujanović. Novi potpredsjednik DPS-a je postao Lukšić.

Ipak, tokom cijele godine primjetna je relativno nova dinamika među pomenutim liderima. Najprije je, navodno, Svetozar Marović tokom juna u jeku istrage u tzv. „aferi Zavala“²⁸ „zaprijetio“ pismom Đukanoviću da će se povući iz vrha partije i započeti politički obračun sa njim ukoliko ne prestane pritisak na njega.²⁹ Bez namjere da se ulazi u utemeljenost novinskih pisanja, treba istaći da su ubrzo poslije njih osumnjičeni u slučaju Zavala pušteni na slobodu, iako je prije toga Apelacioni sud odlučio da nema osnova za njihovo puštanje.

Na neuobičajenu, a nekad nezamislivu situaciju u partijskim redovima ukazao je i Predsjednik Vujanović ukazujući na uvredu koju mu je u portparol DPS-a uputio izjavom da „svako mora da uvažava državne simbole, a sa kojom „količinom emocija“ to čini, to je lična stvar svakoga“.³⁰

Premda dio javnosti smatra da se kontinuirana kampanja protiv predsjednika Vujanovića vodi ako ne uz podršku onda uz prećutnu saglasnost dijela DPS-a koji je u cjelosti pod kontrolom i lojalan Đukanoviću, još uvijek je nejasno da li je cilj te kampanje pacifikacija Vujanovića, umanjjenje njegovih šansi na poll poziciju u izboru DPS za kandidata za Predsjednika Crne Gore 2013. godine ili pokušaj da se indirektno umanje snage koje predstavljaju protivtežu Đukanoviću u partiji ili svi navedeni razlozi stoje istovremeno.

Dok u političkom smislu tu kampanju, uz nekoliko tvrdo crnogorski orijentisanih kulturnih, akademskih i nevladinih asocijacija, vodi čak i državna dnevna novina,³¹ između ostalog i prema riječima samog Vujanovića, predvodi Ranko Krivokapić, predsjednik SDP-a. Polemike između predsjednika države i parlamenta bile su izuzetno učestale a najčešće u vezi sa državnom himnom.³² Odsustvo reakcije Demokratske partije socijalista u odnosu na ovo pitanje svelo je problem od državnog interesa na nivo ličnog sukoba. Takođe, ostavilo je prostora za sumnju da se sopstvena partija sukobljava sa Vujanovićem kako bi njegov veoma uticajan položaj i popularnost kod građana umanjila.³³

28 U okviru koje je uhapšen njegov brat, bivši potpredsjednik Opštine Budva, ali i gradonačelnik i njegovi najbliži saradnici

29 Portal Analitika, 30. 06. 2011. Dostupno na: <http://www.portalanalitika.me/politika/vijesti/30528-marovi-uputio-pismo-ukanoviu-i-zaprijetio-politikim-obraunom.html>

30 B92, 19. 09. 2011, dostupno na: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=09&dd=19&nav_category=167&nav_id=542971

31 Novinsko, izdavačko, grafičko akcionarsko društvo „Pobjeda“

32 Polemika ide do te mjere da je Vujanović novembra 2011. godine okarakterisao Krivokapića kao „inspiratora svih političkih napada na njega“ – upor: <http://www.portalanalitika.me/politika/vijesti/43127-vujanovi-krivokapi-inspirator-politikih-napada-na-mene.html>

Polemisanje između Vujanovića i Krivokapića započelo je sredinom 2010. godine optužbama da se crnogorski Predsjednik tajno i učestalo sastaje sa srpskim predsjednikom Borisom Tadićem, nastavljen je javnim negodovanjem zbog njegovih sastanaka sa predstavnicima Srpske pravoslavne crkve (SPC), kulminirao je različitim tumačenjem Ustava i time da li aktuelni Predsjednik ima pravo da se kandiduje po treći put ili ne.

33 Najnovija istraživanja pokazuju da je Vujanović najpopularniji političar u Crnoj Gori sa prosječnom ocjenom 3,56 (u rangu od 1-5), Istraživanje Centra za demokratiju i ljudska prava, CEDEM, decembar 2011. dostupno na: <http://www.cedem.me/index.php?IDSP=1450&jezik=lat>

Valja, dalje, primijetiti da su stavovi DPS-a i SDP-a u posljednjoj godini značajno približeni, u korist stavova SDP-a. Ovakav razvoj događaja može voditi ka podjeli DPS-a i kreiranju nove umjerene političke struje na crnogorskoj političkoj sceni, a kojoj pripada i drugi potpredsjednik DPS-a Svetozar Marović.

Novi raskoli u vladajućoj partiji mogu biti izazvani već pomenutim pritiskom Evropske unije da se slučajevi korupcije i organizovanog kriminala procesuiraju. Obrisi takvih tendencija postojali su krajem prošle godine u, kako je tada izgledalo i kako je to potpredsjednik DPS-a Marović želio da predstavi, pokušaju političke marginalizacije jednog od čelnika vladajuće partije. Uz ovaj pokušaj može se vezati i uklanjanje iz Predsjedništva partije Marovićevih najbližih saveznika – Dragana Đurovića i Tarzana Miloševića tokom šestog kongresa partije.

Opredjeljenje građana u odnosu na političke partije i njihove programe je gotovo identično iz godine u godinu pa se tokom 2011. godine bilježi blag porast podrške DPS-u, uz istovremeno slabljenje podrške opoziciji. Primjetan je i značajan rast broja apstinencija.³⁴

---

³⁴ DPS podržava skoro 45,8% građana, SDP 8,6% SNP 17,2% NOVA 9,1% PzP 6,8%, CEDEM, decembar 2011.

Država i identitet

Pet godina nakon obnove državnosti, u Crnoj Gori su tzv. pitanja identiteta i dalje snažno prisutna na političkoj agendi, parlamentarnim i političkim debatama i javnoj komunikaciji. Crna Gora je multinacionalna država u kojoj ni jedna nacija nema dominantnu većinu, ali su Crnogorci (44,98%), i Srbi (28,73%) najbrojniji.³⁵ Različiti stavovi u vezi sa identitetskim pitanjima proizilaze iz različite percepcije istorijskih veza sa Srbijom, i veza srpskog i crnogorskog naroda/nacije sto je kulminaciju doživjelo u susret referendumskom izjašnjanju.

Dio stanovništva pravoslavne vjeroispovijesti koji se izjašnjavaju kao Srbi želi čvršće veze sa Srbijom i više se identifikuje sa simbolima koji su u Crnoj Gori bili u upotrebi u prošlosti.

Državni simboli - himna,³⁶ grb i zastava, službeni jezik i jezici u službenoj upotrebi definisani su Ustavom koji su 2007. godine, pored vladajuće koalicije DPS-SDP, podržali Pokret za promjene (PzP) i Bošnjačka stranka obezbjeđujući na taj način neophodnu dvo-trećinsku većinu za njegovo usvajanje u parlamentu. Opozicione partije³⁷ koje su se zalagale za državnu zajednicu sa Srbijom nisu podržale usvajanje Ustava, nastavile su da osporavaju ustavna rješenja u oblasti državnih simbola i kontinuirano zahtijevaju njihove izmjene.³⁸ Situacija u odnosu na ove političke subjekte, ali i ostale koji se identifikuju sa drugim državnim zastavama (obilježjima) u odnosu na državnu komplikuje se predlogom Zakona o javnom redu i miru koji Skupština usvojila u decembru a koji predviđa visoke novčane kazne za upotrebu ovih simbola na javnim mjestima. Ovo zakonsko rješenje naišlo je na osudu Srba, Albanaca i Bošnjaka, u toj mjeri da je predstavnici albanske manjine planiraju proteste protiv namjere uvođenja istih.

Složenost različite povezanosti političkih partija i stanovništva sa identitetskim i državnim simbolima dodatno se usložnjava time što ni u državnom vrhu, ali ni u samoj Demokratskoj partiji socijalista ne postoji konsenzus po ovim pitanjima. Javno priznanje Predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića da dvije strofe državne himne sluša sa zadovoljstvom, a dvije zato što je obavezan potvrditi je izrečenog „Sporni“ stihovi crnogorske himne su naknadno dopisani od strane Sekule Drljevića, utemeljivača Crnogorskog federalističkog pokreta 1925. godine. Otuda i stav Vujanovića da nije sporan sadržaj stihova himne već njihov autor koji se zbog saradnje sa Ustaškim pokretom ne povezuje sa anti-fašističkom tradicijom države³⁹, a Predsjednik ga dijeli i sa drugim političkim subjektima u Crnoj Gori.⁴⁰

Crnogorskim ustavom prepoznat je crnogorski jezik kao službeni, dok su jezici u službenoj upotrebi – srpski, bošnjački, albanski i hrvatski. Rukovodeći se praksom regiona i zemljama koje su svoj jezik imenovale po državi, tvorci Ustava učinili su isto i u Crnoj Gori. Crnogorski jezik trebalo je da zamijeni maternji⁴¹ u nastavnim programima u septembru 2011. godine. Međutim, popis stanovništva održan u

35 Slijede Bošnjaci 8,65%, Muslimani 3,31%, Albanci 4,91%, Romi 1,01% i Hrvati 0,97% - Monstat, popis 2011.

36 Tradicionalna narodna pjesma „Oj svijetla majska zoro“

37 Srpska nova demokratija i Socijalistička narodna partija

38 Tako npr. jedan broj političkih subjekata u Crnoj Gori zalaže se za službeno upotrebu crveno-plavo-bijele zastave trobojke koja je zamijenjena crvenim vojničkim Alaj barjakom 1916. godine, zastavom, sa grbom Petrovića u sredini. Alaj barjak je Zakonom o državnim simbolima 2004. godine službeno priznat kao crnogorska zastava.

39 Sekula Drljević je nakon II svjetskog rata proglašen ratnim zločincem

40 Socijalistička narodna partija, Srpska nova demokratija

41 U upotrebi od 2000. godine

aprilu mjesecu pokazao je da se crnogorsko stanovništvo nije u značajnijoj mjeri identifikovalo sa crnogorskim jezikom – ovim jezikom govori 36,97% stanovništva, a srpskim 42,88%.⁴²

Kontekst u okviru kojeg su vlast i opozicija imali intenzivan politički dijalog u vezi sa konačnim usaglašavanjem izbornog zakona, i period prije zvaničnog uvođenja crnogorskog jezika u nastavne planove i programe u Crnoj Gori, stvorio je pogodno tlo da se pitanje jezika ponovo stavi na dnevni red. Predstavnicima opozicije – Socijalističke narodne partije i Nove srpske demokratije (NOVA) su inicijativu za izjednačavanjem srpskog jezika u nastavnim planovima opravdavali time što većina stanovništva u Crnoj Gori govori ovim jezikom. Takođe, na dnevnom redu su se našlo i pitanje državljanstva za one građane koji su upisani u birački spisak ali nemaju crnogorsko državljanstvo.⁴³ Iako je dio vladajuće koalicije ove zahtjeve okarakterisao kao dovođenje u pitanje onoga „što je prije pet godina definisano kao državna legitimacija Crne Gore“,⁴⁴ kompromis o nazivu nastavnog predmeta maternjeg jezika u crnogorskim školama, ostvaren je u septembru 2011. godine, na marginama intenzivnih pregovora o izbornom zakonu, na taj način što je jezik u nastavnim programima definisan kao „crnogorski – srpski, bosanski i hrvatski jezik“.

Iako je crnogorska država sekularna, odnos političkih subjekata prema crkvi utiče na politička dešavanja. Ni ova godina nije bila izuzetak u tom pogledu. SNP i NOVA čvrsto su privržene Srpskoj pravoslavnoj crkvi (SPC) tj. Mitropoliji Crnogorsko-primorskoj, SDP Crnogorskoj pravoslavnoj crkvi (CPC),⁴⁵ dok se DPS u svom političkom programu predstavljeno na šestom partijskom kongresu 21. maja 2011. godine zalaže za unifikaciju pravoslavne crkve tj. za jedinstvenu i organizacionu samostalnost pravoslavne vjerske zajednice a u prilog prevazilaženju svih podjela u Crnoj Gori.⁴⁶

Međutim, značajan iskorak u 2011. godine u pravcu rješavanja sporova vezanih za crkvu vezuje se za samog premijera Lukšića. Tenzije između mještana i sveštenih lica Srpske pravoslavne crkve (SPC) koji su nelegalno započeli gradnju crkve Aleksandra Nevskog na Sv. Stefanu i predstavnika crnogorske policije okončane su dogovorom između premijera i mitropolita crnogorsko-primorskog Amfilohija Radovića u aprilu.⁴⁷ Rješavanje spora je „ubrzano“ i neučestvovanjem⁴⁸ ministara SDP-a u radu Vlade dok nelegalno izgrađeni dijelovi građevine nisu porušeni.

Konstantno naglašavanje identitetskih pitanja, zbog kojih se vrlo često kaže da je crnogorsko društvo duboko podijeljeno, još jasnije potvrđuje da je njihova stalna aktuelnost zapravo rezultat težnje da se pažnja skrene sa socio-ekonomskih problema u zemlji. Međutim, ukoliko se ne postigne konzenzus o ovim pitanjima i dalje će integracija tzv. „referendumske manjine“ u državni okvir biti izuzetno slaba. Najbolji pokazatelj za to je odnos snaga za i protiv nezavisnosti Crne Gore koji je i danas isti kao i prije pet godina.⁴⁹

42 Albanskim jezikom govori 5,27% građana, bošnjačkim 5,33%, hrvatskim 0,45% i srpsko-hrvatskim 2,63%

43 Ovaj zahtjev, međutim, nije prihvaćen.

44 Izjava Miodraga Vukovića, predsjednika Odbora za međunarodne odnose i evropske integracije, 03. 09. 2011. godine - <http://www.vijesti.me/vijesti/vukovic-nerijesena-identitetska-pitanja-kocnica-putu-ka-eu-clanak-36241>

45 Predstavnicima SDP-a često se javno konfrontiraju sa mitropolitom crnogorsko-primorskim, Amfilohijem Radovićem

46 Program DPS-a, str. 17. dostupno na: http://www.dps.me/images/stories/Kongres/VI_KONGRES_Program.pdf

47 Divlja gradnja na konzerviranim ostacima crkve Sv. Gospe iz XV vijeka je prekinuta uz dogovor da će na tom mjestu biti izgrađena crkva po uzoru na onu iz XV vijeka umjesto iz 1938. godine posvećene Aleksandru Nevskom koju su mještani imali namjeru da obnove.

48 Ministri iz SDP-a napustili su sjednicu Vlade 28. aprila 2011. i nisu učestvovali u njenom radu do 12. maja

49 Za samostalnu državu bi danas glasalo 56%, a protiv 44% - Istraživanje agencije "DeFacto" http://www.defacto.me/ispitivanje_javnog_mnjenja.htm

Politički i društveni dijalog - Civilno društvo, mediji i Univerzitet

Istraživanje javnog mnjenja "Balkan Monitor"⁵⁰ pokazalo je zabrinjavajući trend u pogledu slobode izražavanja u Crnoj Gori. Naime, čak 64 % ispitanika smatra da se većina ili mnogi ljudi plaše da slobodno izraze svoje političke stavove. U ranijem istraživanju iste agencije ovaj podatak je iznosio 50 %. Riječ je o najvećem procentu na Zapadnom Balkanu! Tako izgleda da proces evropskih integracija, konsolidacije demokratskih procesa, kao i ekonomski razvoj ne čine slobodnijim individue, već naprotiv. Ranija istraživanja koja je sproveo CEDEM takođe su pokazala da je diskriminacija po osnovu političkog uvjerenja najčešći oblik diskriminacije, a da je diskriminacija po ovom osnovu najprisutnija prilikom zapošljavanja. Autoritarni obrazac razmišljanja o politici i vladanju vidljiv je i u činjenici da više od 60 %⁵¹ građana smatra da „bez vođe je svaki narod kao čovjek bez glave“.

U ovakvom kontekstu teško je očekivati snažniji stepen građanskog aktivizma, građanske odgovornosti i inicijative.

Dok je nevladin sektor dugo bio ubjedljivo najsnažniji segment civilnog društva, u proteklih nekoliko godina i sindikalne organizacije postaju sve vidljivije. NVO angažovane u oblastima vladavine prava, odgovornosti i transparentnosti rada javne administracije, antikorupcije je uglavnom sveden na desetak profesionalnih NVO iz Podgorice, dok na lokalnom nivou ima svega nekoliko koje djeluju u ovim oblastima. U posljednjih nekoliko godina dešava u određenoj mjeri i na određeni način, pluralizacija i oslobađanje kritičkog duha u nekoliko oblasti, kao što su npr. sindikalno organizovanje i studentska populacija. Formiranje novog sindikata - Unija slobodnih sindikata Crne Gore (USSCG) 2007. godine je uticala na procese unutrašnje destabilizacije/transformacije i u ranije monopolističkom, a Vladi bliskog i značajno mekšeg u nastupu Saveza sindikata Crne Gore (SSCG).

Tokom godine sindikalne inicijative u vojsci i policiji bile su izložene različitim vrstama otvorenih i prikrivenih pritisaka vlasti. Međutim, u drugoj polovini decembra sklopljen je sporazum između Vlade i predstavnika sindikata o saradnji u procesu smanjivanja broja zaposlenih u javnom sektoru. Predstavnici sindikata su se, na osnovu sporazuma,⁵² obavezali da neće štrajkoviti, a biće im omogućeno da učestvuju u raspodjeli sredstava iz budžeta.

Polovinom novembra je u Podgorici organizovan prvi veliki protest studenata. Bez obzira što zahtjevi studenata nisu bili do kraja precizno artikulirani, pokazali su određenu dinamiku unutar studentske populacije. Najava zajedničkog protesta studenata i radnika uzburkala je javnost nenaviklu na takve vrste masovnih okupljanja i povezivanje različitih društvenih grupa. Organizatori protesta javno su svjedočili o pritiscima i ucjenama iz vladajućih političkih struktura kako bi odustali od protesta.

Mediji u Crnoj Gori u velikoj mjeri doprinose reformisanju društva. Ipak, njihov rad i dalje značajno ograničen raznim pritiscima. Autocenzura slovi kao jedan od problema, budući da su stavovi novinara u velikoj mjeri određeni i uslovljeni pro-

50 *Koje je u zemljama Zapadnog Balkana sprovela agencija Gallup Europe u organizaciji Evropskog fonda za Balkan*

51 *31, 9 % ispitanika se u potpunosti slaže, a 28, 7% uglavnom slaže sa citiranom tvrdnjom*

52 *Sporazum je sklopljen do 2015. godine*

gramskom politikom lista za koji rade. U pogledu kritičkog odnosa prema strukturama vlasti prednjače dnevne novine „Vijesti“ i „Dan“, kao i nedeljnik „Monitor“. Medijske slobode su ograničene, a kao najčešće oblike njihovog ugrožavanja sami predstavnici medija ističu pritisak partija i sprečavanje uvida u informacije od javnog značaja.⁵³ Pritisak i napadi na novinare i predstavnike medija su još uvijek prisutni.⁵⁴

Zbog svega navedenog ispravno je zaključiti da „trougao“ koji čine civilno društvo - mediji - EU, značajno podstiče neophodne promjene u svim sferama društvenog života u Crnoj Gori.

---

⁵³ Izvještaj mediji, medijske slobode i demokratija u Crnoj Gori, Podgorica, oktobar 2011, OEBS i CEDEM str. 30

⁵⁴ Tako su npr. u julu u Podgorici spaljena dva vozila nezavisnog dnevnika „Vijesti“, dok je u Nikšiću u novembru napadnuta novinarska ekipa TV „Vijesti“.

Zaključne poruke

Demokratizacija društva u Crnoj Gori snažno je uslovljena nizom faktora. Premijer i Vlada na čijem čelu se nalazi „rastrzani“ su između zahtjeva koji dolaze iz Brisela, od strane koalicionog partnera, ali i od lidera sopstvene partije. U ovakvim uslovima premijerova samostalnost u odlučivanju je značajno ograničena.

DPS još uvijek uživa najveće povjerenje građana. Iako je opozicija u nekoliko navrata pokazala odlučnost da se izbori za svoje zahtjeve, njeno jedinstvo je još uvijek daleko. Strukturni i organizacioni kapaciteti opozicionih partija u Crnoj Gori ostaju u značajnoj mjeri slabi bez konkretnih inicijativa za njihovo osnaživanje.

Dometi reformi su ograničeni. Svi kapaciteti su usmjereni na pripremu i usvajanje zakonodavnog okvira, dok je implementacija gotovo zanemarena. Budući da se reforme ne odvijaju željenom dinamikom, Evropska unija bi trebalo da zahtijeva od Crne Gore, tokom procesa pregovaranja, da posveti više pažnje implementaciji zakona. Ipak, izvjesno je da će privid reformi koji je moguće sada prikazati evropskim zvaničnicima biti onemogućen tokom procesa pregovaranja. Bez stvarnog napretka u reformama i bez svijesti da demokratsko društvo ne trpi samovolju, unilateralne odluke, nejasne procedure i kriterijume, kao i da se samo takvo društvo (demokratsko) može pridružiti „ekskluzivnom evropskom klubu“, nema pune integracije u EU.

Na kraju, personalna promjena na čelu Vlade je unijela izvjesne modifikacije u njenom radu, ali su one površne. Suština je ostala ista. Đukanović je dugi niz godina bio lider čije su odluke i politička taktika jedini parametar političkih i ekonomskih kretanja u zemlji. Čini se da je ova logika prisutna kod njegovih istomišljenika i danas. Iako formalno bez državne funkcije, Milo Đukanović je i dalje najdominatnija politička figura u Crnoj Gori šireći svoj nesumnjivi politički uticaj sa mjesta predsjednika vladajuće DPS. Stoga, ne treba ozbiljno isključiti mogućnost da se Đukanović pojavi kao kandidat DPS-a na predsjedničkim izborima 2013. godine koji može da obezbijedi izbornu pobjedu. Bio bi to drugi povratak Đukanovića na državnu funkciju, i njegov drugi mandat na funkciji Predsjednika u dosadašnjoj političkoj karijeri.

0 Institutu alternativa

Institut alternativa je nevladino udruženje osnovano septembra 2007. godine od grupe građana s iskustvom u civilnom društvu, javnoj administraciji i biznis sektoru.

Misija Instituta alternativa je snaženje demokratskih procesa u Crnoj Gori kroz identifikovanje i analizu opcija javne politike.

Strateški ciljevi Instituta alternativa su: da podigne kvalitet razvoja javnih politika, da doprinese razvoju demokratije i vladavine prava i da doprinese zaštiti ljudskih prava u Crnoj Gori.

Vrijednosti koje slijedimo u svom radu su posvećenost misiji, nezavisnost, stalno učenje, umrežavanje i saradnja i timski rad.

Upravni odbor Instituta alternativa je sastavljen od šest članova, i to: Daliborka Uljarević, Vjera Šćepanović, Maja Vujašković, Stevo Muk i Aleksandar Saša Zeković. Predsjednik Upravnog odbora je Stevo Muk.

Institut alternativa djeluje kao *think tank*, odnosno istraživački centar, i u svom radu se bavi oblastima dobrog upravljanja, transparentnosti i odgovornosti. Teme kojima se Institut bavi u svom istraživačkom radu i u kojima ostvaruje uticaj kroz zastupanje sopstvenih preporuka su: parlamentarni nadzor sektora bezbjednosti o odbrane, kontrolna funkcija Skupštine i njena uloga u procesu evropskih integracija, reforma državne uprave, javne nabavke, javno-privatna partnerstva, državna revizija i kontrola budžeta na lokalnom nivou.

U dosadašnjem radu, objavljene su sljedeće publikacije / istraživački izvještaji:

- Kontrola budžeta lokalnih samouprava
- Državna revizija u Crnoj Gori - prijedlozi za jačanje uticaja
- Izvještaj o demokratskom nadzoru službi bezbjednosti
- Think Tank - Uloga nezavisnih istraživačkih centara u razvoju javnih politika
- Javno-privatna partnerstva u Crnoj Gori - Odgovornost, transparentnost i efikasnost
- Javne nabavke u Crnoj Gori - Transparentnost i odgovornost
- Procjena pravnog okvira i prakse u primjeni nekih kontrolnih mehanizama Skupštine Crne Gore: konsultativno saslušanje, kontrolno saslušanje i parlamentarna istraga
- Parlamentarna kontrola sektora bezbjednosti i odbrane u Crnoj Gori - Kako dalje?
- Slučaj Lipci 2008 - Kako da nam se ne ponovi
- Slučaj Prve Banke - Iskustva za supervizora i ostale nosioce odluka
- Javna uprava u Crnoj Gori: Šeme plata, sistem nagrađivanja i mogućnosti profesionalnog usavršavanja

Institut je suizdavač publikacije *Politički kriterijumi za priključenje Evropskoj uniji* autora mr Aleksandra Saše Zekovića. Objavljeno je nekoliko komentara nacрта/prijedloga zakona, kao i kratka informacija s preporukama o transparentnosti finansijskog poslovanja Skupštine Crne Gore (jun 2008).

Sve navedene publikacije i materijali su dostupni na Internet stranici Instituta alternativa: www.institut-alternativa.org

Rad Instituta alternativa su u dosadašnjem periodu podržali: Evropski fond za Balkan, Fondacija Institut za otvoreno društvo – Predstavništvo Crna Gora (FOSI ROM), Institut za otvoreno društvo - Think Tank Fond, Fondacija Friedrich Ebert, Komisija za raspodjelu sredstava za projekte NVO Skupštine Crne Gore, Canada Fund, Evropski fond za Balkan i Evropska komisija. Institut je ostvario saradnju s Evropskom inicijativom za stabilnost (ESI), sa sjedištem u Berlinu, koja je sprovela program izgradnje kapaciteta za saradnike IA.

Institut je ostvario saradnju sa velikim brojem domaćih organizacija, a saradnja je uspostavljena i sa brojnim institucijama i organima uprave, kao što su Državna revizorska institucija, Direkcija za javne nabavke, Skupština Crne Gore (posebno njena radna tijela, Odbor za ekonomiju, finansije i budžet i Odbor za bezbjednost i odbranu), Ministarstvo finansija, Komisija za koncesije, itd.

Institut alternativa je član NVO samoregulatornog tijela i pružio je punu informaciju o svom finansijskom poslovanju u skladu sa Kodeksom djelovanja NVO čiji je potpisnik.

institut alternativa

Institut alternativa je osnovan od strane grupe građana sa značajnim iskustvom u sektoru civilnog društva i državne uprave, sa ciljem da doprinese razvoju demokratije, vladavine prava i ljudskih prava kroz analizu javnih politika, nadgledanje i izvještavanje o radu javnih institucija u Crnoj Gori. Institut alternativa ima za cilj da pruži značajan doprinos u oblasti analize i monitoringa javne politike i javnih institucija u Crnoj Gori.

****

Više o Institutu alternativa možete saznati na

www.institut-alternativa.org